

УДК 657.21:336.14

СТАДНІК Л.І., канд. екон. наук

Білоцерківський національний аграрний університет

leostad@ukr.net

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ РОЗРАХУНКІВ З ДЕБІТОРАМИ І КРЕДИТОРАМИ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ ТА ШЛЯХИ ЙОГО УДОСКОНАЛЕННЯ

Розглянуті методичні і практичні проблеми організації обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами в бюджетних установах. Досліджено стан організації первинного, аналітичного та синтетичного обліку операцій стосовно розрахунків з дебіторами і кредиторами. Виявлено окремі проблеми щодо організації проведення і обліку розрахунків. Запропоновано шляхи удосконалення організації і обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами в бюджетних установах.

Наукова новизна полягає у посиленні теоретичного обґрунтування та розробці методичних підходів і пропозицій щодо удосконалення здійснення розрахунків в бюджетних установах.

Ключові слова: державні установи, план рахунків бухгалтерського обліку у держаному секторі, попередня оплата, дебіторська заборгованість, кредиторська заборгованість, безнадійна заборгованість, контрагенти, контракти, оцінка заборгованості, строк погашення заборгованості, резерв сумнівних боргів, документування.

Постановка проблеми. Проблеми заборгованості дебіторської, так і кредиторської на сьогодні є досить актуальними. Адже вони є негативними чинниками в роботі бюджетних установ. Зокрема дебіторська заборгованість має бути недопустимою, оскільки вилучаються державні кошти замість фінансування статутних потреб. Кредиторська заборгованість також має бути своєчасно сплачена [7].

Правильна організація обліку дебіторської і кредиторської заборгованості в бюджетних установах сприяє упорядкуванню інформації, прозорості та достовірності даних із розрахункових операцій за борговими правами.

На бюджетні установи, що отримують асигнування, покладена відповідальність за виявлення, вимірювання, реєстрацію, накопичення, узагальнення, зберігання та передачу інформації про їх діяльність у процесі управління бюджетними коштами. Адже, інформація сформована у системі бухгалтерського обліку має відповідати як потребам управління установою, так і потребам зовнішніх користувачів інформації, сприяти мінімізації помилок та перекручень інформації під час прийняття управлінських рішень та складання звітності [12].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми удосконалення організації обліку розрахунків бюджетних установ висвітлювались у наукових працях вітчизняних вчених: Атамас П.І. [1], Бутинець Ф.Ф. [3], Ватуля І.Д. [4], Лень В.С. [18], Верига Ю.А. [6], Гладких Т.В. [6], Артюх О.В. [6], Мельник Т.Г. [15], Гуцайлюк Л.О. [7], Джоги Р.Т. [5], Заїчківського О.А. [10], Канєвої Т.В. [11], Дідик А.М. [8], Лемішовського В.І. [8], Матвєєвої В.О. [14], Свірко С.В. [5], Сінельник Л.М. [5], Хорунжак Н.М. [7] та зарубіжних – Бескоровайна С.А., [2], Жуклинець І. І. [9]. Водночас, окремі аспекти організації обліку розрахунків з дебіторами та кредиторами з урахуванням економічної сутності дебіторської та кредиторської заборгованості ще потребують дослідження.

Метою статті є дослідження організаційно-методичних аспектів обліку розрахунків з контрагентами в діяльності бюджетних установ та розробка пропозицій щодо удосконалення організації обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами.

Матеріал і методика дослідження. Матеріалом дослідження є праці вітчизняних науковців, а також практика організації обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами в бюджетних установах. Для реалізації досягнення поставленої мети використовували наступні методи та прийоми: монографічний, вибірковий, порівняльний, абстрактно-логічний.

Основні результати дослідження. На початку становлення ринкових відносин, практично вся власність була державною. З роздержавлення майна підприємств виникла приватна власність, а разом із нею ринкові відносини. У державній власності залишилися засоби державних установ, закладів освіти і науки, охорони здоров'я, правоохоронних структур. Періодичні економічні кризи, які зумовлюють спад виробництва, інфляцію погіршують розрахунки між юридичними та фізичними особами.

Господарсько-фінансові відносини, які виникають у бюджетних установ з іншими установами, а також з різними підприємствами, організаціями і особами, призводять іноді в силу різних причин до виникнення як кредиторської, так і дебіторської заборгованості.

Заборгованість дебіторів розміщується в активі балансу, а кредиторів – в пасиві. У разі виникнення в установи зобов'язання перед іншими юридичними та фізичними особами щодо сплати їм заборгованості за вже отримані матеріальні цінності, роботи чи послуги, це буде кредиторська заборгованість, облік якої регулюється НП(С)БОДС 128 “Зобов'язання” [17].

Слід відмітити, що дане НП(С)БО прийнято з врахуванням Міжнародного стандарту бухгалтерського обліку для державного сектору (МСБОДС) 19 “Забезпечення, непередбачені зобов'язання та непередбачені активи”.

Кредиторська заборгованість може бути як поточною так і довгостроковою і відображається в пасиві у Балансу розділі II “Зобов'язання” [16].

Активи бюджетної установи з економічного погляду поділяються на нефінансові і фінансові активи, які в свою чергу поділяються на необоротні і оборотні. Дебіторська заборгованість є фінансовим активом, зокрема довгострокова – необоротний актив, а поточна – оборотний. За нашими дослідженнями у сумі дебіторської заборгованості переважає поточна заборгованість – 80-90 %.

Активи установи у формі дебіторської заборгованості включають розрахунки із покупцями, замовниками та різними дебіторами: розрахунки в порядку планових платежів, із підзвітними особами, із відшкодування завданих збитків, з іншими дебіторами та державними цільовими фондами. Водночас дебіторська заборгованість визнається активом, якщо існує ймовірність отримання установою майбутніх економічних вигід або досягнення поставленої мети та/або задоволення потреб установи, і може бути достовірно визначена її сума.

Через відсутність відповідного НП(С)БОДС, за організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості слід керуватися нормативними актами, що регламентують засади облікової політики у бюджетних установах, зокрема, це п. 3.1 р. III Порядку бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ, затвердженого наказом Міністерства фінансів від 02.04.2014 р. № 372 [20]. Цей документ в цілому визначає методологічні засади формування у бухгалтерському обліку інформації про операції з грошовими коштами, розрахунками в національній валюті із дебіторами та кредиторами бюджетних установ. Зокрема, Порядок передбачає, що дебітори – це юридичні та фізичні особи, які внаслідок минулих подій заборгували установі певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів, а дебіторська заборгованість – сума заборгованості дебіторів установі на певну дату.

Розпорядники бюджетних коштів та одержувачі бюджетних коштів у договорах про закупівлю товарів, робіт і послуг за бюджетні кошти можуть передбачати відповідно до належним чином оформленого рішення головного розпорядника бюджетних коштів попередню оплату лише у разі закупівлі певних активів і послуг на відповідний період [22].

Якщо поточна дебіторська заборгованість, щодо якої існує впевненість про її неповернення боржником, або дебіторська заборгованість, строк позовної давності якої минув, це буде безнадійна дебіторська заборгованість.

Дебіторська заборгованість, що обліковується після закінчення терміну позовної давності – це дебіторська заборгованість, строк позовної давності якої минув. Прострочена дебіторська заборгованість виникає на 30-й день після закінчення терміну обов'язкового платежу згідно з укладеними договорами або якщо дата платежу не визначена після виписування рахунку на оплату [20].

У бюджетній установі заборгованість дебіторів може виникати під час розрахунків із бюджетом, орендарями, учнями, студентами, підзвітними особами щодо оплати за послуги і відвантаженої продукції, відшкодування нанесених збитків, розрахунків за завданою установі шкодою у вигляді нестач і розкрадань грошових коштів, матеріальних цінностей, втрат від псування матеріальних цінностей.

На відміну від госпрозрахункових підприємств у бюджетних установах виникнення поточної дебіторської заборгованості може мати досить негативні наслідки. На підставі статті 49 Бюджетного кодексу України, керівники бюджетних установ можуть приймати рішення про оплату товарів, робіт і послуг і давати доручення на здійснення платежу тільки після їх отримання, якщо інше не передбачено, зокрема, нормативно-правовими актами КМУ [13].

Окремі бюджетні установи можуть надавати послуги як юридичним, так і фізичним особам. Наприклад – вищі навчальні заклади. За різними причинами оплата за освітні послуги чи наукове дослідження може перераховуватися не своєчасно, а тому виникатиме дебіторська заборгованість. Якщо цей процес не контролювати і аналізувати, дана заборгованість може перейти спочатку в прострочену, а потім в безнадійну.

Також, у бюджетних установах дебіторська заборгованість може виникнути внаслідок попередньої оплати за матеріальні цінності, роботи та послуги, роботи з капітального будівництва. А це призводить до відволікання бюджетних коштів у комерційний сектор господарювання [12].

До зростання дебіторської заборгованості можуть призвести суми недофінансування коштів вищими розпорядниками, послаблення контролю за розрахунками та недостатнього рівня претензійно-позовної роботи з повернення бюджетних коштів.

Для накопичення інформації про розрахунки з дебіторами Планом рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі передбачено активні синтетичні рахунки [19]:

20 “Довгострокова дебіторська заборгованість”;

21 “Поточна дебіторська заборгованість”.

Рахунок 20 “Довгострокова дебіторська заборгованість” призначено для обліку й узагальнення інформації про дебіторську заборгованість, яка не виникає в процесі звичайної діяльності та буде погашена після завершення звітного року. До даного синтетичного рахунка передбачено відкриття субрахунків 1-го і 2-го порядку.

На нашу думку, доцільним є відкриття субрахунків 3-го порядку, а до них – аналітичні рахунки. Аналітичний облік дасть детальну інформацію про розрахунки, що в свою чергу дасть можливість своєчасно виявити і побачити хто саме заборгував, коли і за що заборгував.

Аналогічний підхід можна застосувати і до синтетичного рахунку 21 “Поточна дебіторська заборгованість”, який призначений для обліку й узагальнення інформації про дебіторську заборгованість, що виникає протягом звичайної діяльності і погашення якої очікується протягом дванадцяти місяців з дати балансу. За дебетом даного рахунку відображається визнання поточної дебіторської заборгованості, за кредитом – її погашення чи списання.

Для обліку розрахунків за поточною дебіторською заборгованістю призначений рахунок 21 “Поточна дебіторська заборгованість”, який має такі субрахунки:

- 2110 “Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом”;
- 2111 “Поточна дебіторська заборгованість за розрахунками за товари, роботи, послуги”;
- 2112 “Дебіторська заборгованість за короткостроковими кредитами, наданими розпорядниками бюджетних коштів”;
- 2113 “Розрахунки за авансами, виданими постачальникам, підрядникам за товари, роботи і послуги”;
- 2114 “Дебіторська заборгованість за розрахунками із соціального страхування”;
- 2115 “Розрахунки з відшкодування завданих збитків”;
- 2116 “Дебіторська заборгованість за розрахунками з підзвітними особами”;
- 2117 “Інша поточна дебіторська заборгованість”;
- 2118 “Розрахунки із спільної діяльності”.

Розраховуючись з покупцями, постачальниками та замовниками, у бюджетної установи може виникнути безнадійна або прострочена дебіторська заборгованість за якою минув термін позовної давності. Така заборгованість на сьогодні списується на субрахунок 5511 “Фінансові результати виконання кошторису звітного періоду” та одночасно відображається на позабалансовому субрахунку 071 “Списана дебіторська заборгованість розпорядників бюджетних коштів” для нагляду за можливістю її стягнення у разі змін майнового стану боржника чи інших обставин.

Щоб поточна дебіторська заборгованість не стала простроченою або довгостроковою, необхідно деталізувати аналітичний облік. Так, в обліку доцільно дебіторську заборгованість групувати за: походженням (товари, роботи, послуги); терміном заборгованості (помісячно, поквартально, попіврічно).

Обов'язковою умовою ефективного управління активами бюджетної установи є достовірність відображення дебіторської заборгованості у бухгалтерському обліку по кожному дебітору та його борговому зобов'язанню окремо, а в фінансовій звітності (балансі) консолідовано як сума всіх майнових вимог підприємства до інших осіб.

Отже, державні установи працюючи в умовах ринку і здійснюючи виробничо-фінансову діяльність, не застраховані від ризику несплати дебіторської заборгованості. Також поточна дебіторська заборгованість має включатися до підсумку балансу за чистою реалізаційною вартістю, а тому необхідно передбачити механізм створення резерву сумнівних боргів. На суму такого резерву зменшиться первісна вартість поточної дебіторської заборгованості і таким чином відобразатиметься залишкова вартість дебіторської заборгованості, яка має назву “чиста реалізаційна вартість”. Виходячи з цього, доцільним було б введення активного синтетичного рахунку “Резерв сумнівних боргів”.

За кредитом рахунку “Резерв сумнівних боргів” відобразатиметься створення резерву сумнівних боргів у кореспонденції з рахунками обліку витрат, за дебетом – списання сумнівної заборгованості в кореспонденції з рахунками обліку дебіторської заборгованості або зменшення нарахованих резервів у кореспонденції з рахунком обліку доходів.

Державні установи у процесі здійснення передбаченої статутами діяльності, взаємодіють з різними установами, підприємствами, організаціями, які поставляють їм обладнання, запаси, надають певні послуги, виконують необхідні роботи. За нестачі власних оборотних коштів може виникнути кредиторська заборгованість. Причиною може бути – недофінансування з державного чи місцевого бюджетів, непогашена дебіторська заборгованість.

Маючи інформацію за даними обліку про дебіторську заборгованість, необхідно її якнайшвидше витребувати, щоб погасити заборгованість перед кредиторами [25]. Якщо у бюджетній установі є вільні кошти, щоб сплатити заборгованість повністю, то це краще зробити [23].

Якщо частину боргу бюджетної установи скасовано або прощено, то на нашу думку було б доцільним включення цієї суми до доходу [24].

Зобов'язання – заборгованість підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої в майбутньому, як очікується, приведе до зменшення ресурсів підприємства, що втілюють у собі економічні вигоди [21].

Для накопичення інформації про розрахунки з кредиторами, у Плані рахунків передбачений Клас рахунків 6 “Зобов'язання”, зокрема рахунок 62 “Розрахунки за товари, роботи, послуги” [19].

Рахунок 62 “Розрахунки за товари, роботи, послуги” призначено для обліку й узагальнення інформації щодо розрахунків з постачальниками та підрядниками за одержані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи і надані послуги і замовниками за виконані роботи або надані послуги, реалізовану продукцію. За кредитом рахунку відображається виникнення заборгованості, за дебетом – її погашення, списання тощо. Рахунок 62 “Розрахунки за товари, роботи, послуги” має такі субрахунки:

- 6211 “Розрахунки з постачальниками та підрядниками”;
- 6212 “Розрахунки із замовниками за роботи і послуги”;
- 6213 “Розрахунки із замовниками за науково-дослідні роботи”;
- 6214 “Розрахунки за одержаними авансами”.

Для державних установ, які здійснюючи окрему діяльність для одержання доходів і формування спеціального фонду, буде позитивом одержання авансового платежу або попередньої оплати. Це означатиме, що покупець чи замовник готовий і решту оплатити.

Слід відмітити, що вітчизняне нормативно-правове поле розрізняє попередню оплату та авансові платежі [12]:

- аванс – сума коштів, що сплачується (перераховується) відповідно до умов укладеного договору в рахунок майбутніх платежів;

- попередня оплата – це оплата товарів (робіт та послуг), готових до відвантаження (надання) установі після отримання платежу, відповідно до чинного законодавства.

На нашу думку, синтетичні рахунки 20, 21, 62 мають недостатню кількість субрахунків для відображення заборгованості за вірогідністю її погашення. Якщо додати відповідні субрахунки то поліпшиться контроль за розрахунками, відпаде необхідність в постійному аналізі кожного договору.

Удосконаленням безготівкових розрахунків є впровадження операції з оплати товарів, послуг, проведення інших платежів через мережу Інтернет з використанням електронних платіжних засобів.

Для організації своєчасних розрахунків з дебіторами і кредиторами необхідно впроваджувати сучасні інформаційні технології. Адже фінансові розрахунки не зможуть сьогодні обійтися без ін-

тернет-технологій, що швидкими темпами розвиваються. Особливої популярності набули дистанційні технології, які спрощують завдання і економлять час, що дуже важливо в нашому динамічному і мінливому світі. Так, уже багато юридичних і фізичних осіб використовують онлайн-платежі. Перед державою стоїть завдання створити привабливі умови для активізації та вдосконалення безготівкових розрахунків у всіх сферах, в тому числі і в бюджетних установах та організаціях.

На сьогодні набуває поширення "Internet-banking" – один із видів дистанційного банківського обслуговування, засобами якого доступ до рахунків та операцій за рахунками забезпечується в будь-який час та з будь-якого комп'ютера через Інтернет. Цей вид розрахунків доцільним був би для бюджетних установ, пристосувавши його до умов обслуговування казначейством. При цьому бюджетна установа економить час на похід в банк і відсутності черг.

В умовах комп'ютеризації обліку в бюджетних установах, до аналітичних рахунків субрахунків обліку розрахунків з контрагентами необхідним є відкриття параметрів, які характеризували б час виникнення і прострочення.

Окремі бухгалтерії уже практикують обмін електронними документами. За допомогою комп'ютерних та інформаційних технологій, бюджетна установа зможе обмінюватися договорами, рахунками, актами, надсилати податкові накладні. Адаже електронний документообіг не лише забезпечує миттєве надсилання, але й має усі властивості паперового документа.

Висновки. 1. За організації бухгалтерського обліку дебіторської заборгованості і відсутності відповідного НП(С)БОДС, слід керуватися нормативними актами, що регламентують засади облікової політики у бюджетних установах, зокрема, це Порядок бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ.

2. В умовах комп'ютеризації обліку в бюджетних установах, до аналітичних рахунків субрахунків обліку розрахунків з контрагентами необхідним є відкриття параметрів, які характеризували б час виникнення і прострочення.

3. До синтетичних рахунків 20, 21, 62 необхідно ввести субрахунки за вірогідністю погашення заборгованості.

4. Доцільним було б введення у План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі синтетичного рахунку "Резерв сумнівних боргів".

5. На сьогодні набуває поширення "Internet-banking" – один із видів дистанційного банківського обслуговування, засобами якого доступ до рахунків та операцій за рахунками забезпечується в будь-який час та з будь-якого комп'ютера через Інтернет. Цей вид розрахунків доцільним був би для бюджетних установ, пристосувавши його до умов обслуговування казначейством. При цьому бюджетна установа економить час на похід в банк і відсутності черг.

6. В організації обліку розрахунків з дебіторами і кредиторами доцільним є впровадження електронного документообігу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атамас, П. Й. Облік у бюджетних установах: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2011. 312 с.
2. Бескоровайная С.А. Бухгалтерский учет в бюджетных учреждениях: учебное пособие. Москва: Издательство МГУП, 2009. 208 с.
3. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський облік в бюджетних установах: навч. посіб. Житомир: ПП "Рута", 2006.
4. Облік у бюджетних установах: навч. посіб / Ватуля І.Д. та ін. К.: ЦУЛ, 2009. 368 с.
5. Джога Р.Т., Свірко С.В., Сінельник Л.М. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: підручник / за заг. ред. проф. Р.Т. Джоги. К.: КНЕУ, 2003. 483 с.
6. Облік у бюджетних установах: навч. посіб. / Верига Ю.А. та ін. К.: ЦУЛ, 2012. 590 с.
7. Гуцайлюк Л., Хорунжак Н. До питання обліку дебіторської заборгованості у бюджетних установах. Галицький економічний вісник (інформаційно-аналітичне забезпечення підприємницької діяльності). 2009. № 1. С. 152-155.
8. Дідик А.М., Лемішовський В.І. Бюджетні установи : облік, оподаткування та звітність: навч. посіб. Львів: Видавництво "Апріорі", 2017. 1168 с.
9. Жуклинець І.І. Бухгалтерський учет в бюджетных учреждениях : учебник и практикум для бакалавриата и магистратуры. М.: Издательство Юрайт, 2016. 504 с.
10. Заїнчковський О.А., Сторожук Т.М. Облік у бюджетних установах: навч. посіб. Ірпінь: Академія ДПС України, 2002. 535 с.
11. Канева Т.В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах: навч. посіб. К.: Книга, 2004. 180 с.
12. Кондратюк І.О., Стадніченко О.В. Облік розрахунків бюджетних установ з дебіторами та кредиторами. Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка". 2013. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2399>. (дата звернення: 02.04.2018).

13. Лістрова Світлана. Безнадійна дебіторська заборгованість у бюджетній установі: облік, списання. Дебет-Кредит: Інформаційний бухгалтерський портал. 24.02.2017 р. URL: <http://www.dt-kt.com/beznadijna-debitorska-zaborgovanist-u-byudzhetni-j-ustanovi-oblik-spysannya/> (дата звернення: 01.04.2018).

14. Матвєєва В., Замазій С., Клиженко Я. Усе про облік і оподаткування бюджетних установ. Х.: Фактор, 2009. 720 с.

15. Мельник Т.Г. Облік та аудит діяльності бюджетних установ: навч. посіб. К.: Кондор, 2009. 412 с.

16. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 101 "Подання фінансової звітності": Наказ Міністерства фінансів України від 28.12.2009 р. №1541 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 24 грудня 2010 р. № 1629). Дата оновлення: 01.01.2018. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/natsstandarti-buhobliku-v-derzhavnomu-sektori/natsionalne-polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori-101-podannya/> (дата звернення 01.04.2018).

17. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку в державному секторі 128 "Зобов'язання": Наказ Міністерства фінансів України 24.12.2010 № 1629 (у редакції наказу Міністерства фінансів України від 01.01.15). URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/natsstandarti-buhobliku-v-derzhavnomu-sektori/natsionalne-polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori-128-zobovuzannya/> (дата звернення 01.04.2018).

18. Облік у бюджетних установах: навч. посіб. / О.Ю. Акименко та ін.; за заг. ред. В.С. Леня. Київ: Каравела, 2017. 564 с.

19. План рахунків бухгалтерського обліку в державному секторі: Наказ Міністерства фінансів України 31.12.2013 № 1203 . Дата оновлення: 13.07.2017. URL: <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/plan-rahunkiv/plan-rahunkiv-buhgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori/> (дата звернення: 01.04.2018).

20. Порядок бухгалтерського обліку окремих активів та зобов'язань бюджетних установ. Наказ Міністерства фінансів України від 02.04.2014 № 372. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0426-14>.

21. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 р. № 996-XIV (із змінами і доповненнями). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

22. Про здійснення попередньої оплати товарів, робіт і послуг, що закуповуються за бюджетні кошти: Постанова Кабінет Міністрів України № 117 від 23 квітня 2014 р. (із змінами та доповненнями). Дата оновлення: 20.02.2018. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/117-2014-%D0%BF>

23. Balance. How to Arrange a Debt Settlement. URL: <https://www.balancepro.net/education/publications/howtoarrangedebt.html>

24. Hank Coleman. How Debt Settlements With Creditors Affect Credit. URL: <https://www.thecreditsolution-program.com/how-debt-settlements-with-creditors-affect-credit?all=1>.

25. Rebecca Lake. Debt Settlement. URL: <https://smartasset.com/credit-score/how-to-negotiate-a-debt-settlement-on-your-own>

REFERENCES

1. Atamas, P. Y. (2011). *Oblik u biudzhetnykh ustanovakh: navch. posibnyk*. [Accounting at budgetary institutions: a tutorial]. K. 312 p.

2. Beskorovainaiia S.A. (2009). *Bukhhalterskyi uchet v biudzhetnykh uchrezhdeniyakh: uchebnoe posobyе*. [Accounting in budget institutions: a tutorial]. Moskva. 208 p.

3. Butynets F.F. (2006). *Bukhhalterskyi oblik v biudzhetnykh ustanovakh: navch. posib*. [Accounting in budget institutions: a tutorial]. Zhytomyr.

4. Vatulia I.D., Vatulia M.I., Levchenko Z. M. ta in. (2009). *Oblik u biudzhetnykh ustanovakh: navch. posib*. [Accounting at budgetary institutions: a tutorial] K. 368 p.

5. Dzhoha R.T., Svirko S.V., Sinelnik L.M. (2003). *Bukhhalterskyi oblik u biudzhetnykh ustanovakh: pidruchnyk / za zah. red. prof. R.T. Dzhohy*. [Accounting in budget institutions: a textbook] K. 483 p

6. Veryha Yu.A., Hladkykh T.V., Artiukh O.V. ta in. (2012). *Oblik u biudzhetnykh ustanovakh: navch. posib*. [Accounting at budgetary institutions: a tutorial]. K. 590 p.

7. Hutsailiuk L., Khorunzhak N. (2009). *Do pytannia obliku debitorskoi zaborhovanosti u biudzhetnykh ustanovakh* [On the issue of accounting receivables in budgetary institutions]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk (informatsiino-analitychne zabezpechennia pidpriemnytskoi diialnosti)* [Galician economic newsletter (informational and analytical support of entrepreneurial activity)]. No 1, pp. 152-155.

8. Didyk A.M., Lemishovskiy V.I. (2017). *Biudzhetni ustanovy: oblik, opodatkuvannia ta zvitnist: navch. posib* [Budgetary Institutions: Accounting, Taxation and Reporting: a tutorial] Lviv. 1168 p.

9. Zhuklynets Y.Y. (2016). *Bukhhalterskyi uchet v biudzhetnykh uchrezhdeniyakh : uchebnyk y praktykum dlia bakalavriaty u maistratury*. [Accounting in budgetary institutions: a textbook and a workshop for undergraduate and graduate students]. M. 504 p.

10. Zainchkovskiy O.A., Storozhuk T.M. (2002). *Oblik u biudzhetnykh ustanovakh: navch. posib* [Accounting at budgetary institutions: teaching. manual]. Irpin: Akademiia DPS Ukrainy. 535 p.

11. Kanieva T.V. (2004). *Bukhhalterskyi oblik u biudzhetnykh ustanovakh: navch. posib*. [Accounting in budgetary institutions: teaching. manual]. K. 180 p.

12. Kondratiuk I.O., Stadnichenko O.V. (2013). *Oblik rozrakhunkiv biudzhetnykh ustanov z debitoramy ta kredytoramy. Elektronne naukove fakhove vydannia "Efektyvna ekonomika"* [Accounting for calculations of budget institutions with debtors and creditors. Electronic scientific special edition "Effective economy"]. No 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2399>. (data zvernennia: 02.04.2018).

13. Listrova Svitlana. *Beznadiina debitorska zaborhovanist u biudzhetni ustanovi: oblik, spysannia*. [Bad receivables in a budgetary institution: accounting, write-offs.] *Debet-Kredit: Informatsiinyi bukhalterskyi portal*. 24.02.2017. URL: <http://www.dt-kt.com/beznadijna-debitorska-zaborgovanist-u-byudzhetni-j-ustanovi-oblik-spysannya/> (data zvernennia: 01.04.2018).

14. Matvieieva V., Zamazii S., Klyzhenko Ya. (2009). Use pro oblik i opodatkovannia biudzhetykh ustanov. [All about accounting and taxation of budgetary institutions.]. Kh. 720 p.

15. Melnyk T.H. (2009). Oblik ta audyt diialnosti biudzhetykh ustanov: navch. posib. [Accounting and audit of budget institutions activity: training. manual]. K. 412 p.

16. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori 101 "Podannia finansovoї zvitnosti": Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 28.12.2009 r. № 1541 (u redaktsii nakazu Ministerstva finansiv Ukrainy vid 24 hrudnia 2010 r. № 1629). [National Public Accounting Standards (Standard) 101 "Presentation of Financial Statements": Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated December 28, 2009 No. 1541 (as amended by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated December 24, 2010, No. 1629)]. Data onovlennia: 01.01.2018. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/natsstandarti-buhobliku-v-derzhavnomu-sektori/natsionalne-polozhennia-standart-buhgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori-101-podannia/> (data zvernennia 01.04.2018).

17. Natsionalne polozhennia (standart) bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori 128 "Zoboviazannia": Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy 24.12.2010 № 1629 (u redaktsii nakazu Ministerstva finansiv Ukrainy vid 01.01.15). [National Standard (Public) Accounting Standards in the Public Sector 128 "Commitments": Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated December 24, 2010 No. 1629 (as amended by the order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 01.01.15)]. URL: <https://buhgalter.com.ua/zakonodavstvo/natsstandarti-buhobliku-v-derzhavnomu-sektori/natsionalne-polozhennia-standart-buhgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori-128-zoboviazannia/> (data zvernennia 01.04.2018).

18. Akymenko O.Iu., Lenia V.S. (2017). Oblik u biudzhetykh ustanovakh: Navchalnyi posibnyk [Accounting at budgetary institutions: Teaching. manual]. Kyiv. 564 p.

19. Plan rakhunkiv bukhhalterskoho obliku v derzhavnomu sektori: Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy 31.12.2013 № 1203. [The plan of accounting accounts in the public sector: Order of the Ministry of Finance of Ukraine as of December 31, 2013 № 1203]. URL: <https://buhgalter.com.ua/dovidnik/plan-rahunkiv/plan-rahunkiv-buhgalterskogo-obliku-v-derzhavnomu-sektori>.

20. Poriadok bukhhalterskoho obliku okremykh aktyviv ta zoboviazan biudzhetykh ustanov. Nakaz Ministerstva finansiv Ukrainy vid 02.04.2014 № 372. [The procedure for accounting certain assets and liabilities of budgetary institutions. Order of the Ministry of Finance of Ukraine dated 02.04.2014 № 372.] URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0426-14>

21. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 16.07.1999 r. № 996-XIV (iz zminamy i dopovnenniamy). [On Accounting and Financial Reporting in Ukraine: Law of Ukraine dated 16.07.1999 № 996-XIV (with amendments and supplements). URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.

22. Pro zdiisnennia poperednoi opłaty tovariv, robot i posluh, shcho zakupovuiutsia za biudzhetni koshty: Postanova Kabinet Ministriv Ukrainy № 117 vid 23.04.2014 r. (iz zminamy ta dopovnenniamy). Data onovlennia: 20.02.2018. [On Prepayment of Goods, Works and Services Procured for Budget Funds: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine No. 117 dated April 23, 2014 (with amendments and supplements). Date updated: 20.02.2018.] URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/117-2014-%D0%BF>

23. Balance. How to Arrange a Debt Settlement. URL: <https://www.balancepro.net/education/publications/howtoarrangedebt.html>

24. Hank Coleman. How Debt Settlements With Creditors Affect Credit. URL: <https://www.thecreditsolutionprogram.com/how-debt-settlements-with-creditors-affect-credit?all=1>.

25. Rebecca Lake. Debt Settlement. URL: <https://smartasset.com/credit-score/how-to-negotiate-a-debt-settlement-on-your-own>.

Организация учета расчетов с дебиторами и кредиторами в бюджетных учреждениях и пути его совершенствования

Стадник Л.И.

Рассмотрены методические и практические проблемы организации учета расчетов с дебиторами и кредиторами в бюджетных учреждениях. Исследовано состояние организации первичного, аналитического и синтетического учета операций по расчетам с дебиторами и кредиторами. Выявлены отдельные проблемы по организации проведения и учета расчетов. Предложены пути совершенствования организации и учета расчетов с дебиторами и кредиторами в бюджетных учреждениях.

Научная новизна заключается в усилении теоретического обоснования и разработке методических подходов и предложений по совершенствованию осуществления расчетов в бюджетных учреждениях.

Ключевые слова: государственные учреждения, план счетов бухгалтерского учета в государственном секторе, предоплата, дебиторская задолженность, кредиторская задолженность, безнадежная задолженность, контрагенты, контракты, оценка задолженности, срок погашения задолженности, резерв сомнительных долгов, документирование.

Organization of calculation accounts with debtors and creditors in budget institutions and ways of their improvement

Stadnik L.

In the article the methodical and practical problems of the accounting of payments with debtors and creditors in budget institutions are considered. The state of the organization of the primary, analytical and synthetic accounting of transactions in relation to settlements with debtors and creditors was investigated. Some problems with organizing and accounting of payments are revealed. The ways of improving the organization and accounting of settlements with debtors and creditors in budgetary institutions are offered.

A prerequisite for the effective management of assets of a budgetary institution is the reliability of the presentation of receivables in accounting for each debtor and its debt obligation separately, and in the financial statements (balance sheet) is consolidated as the sum of all property claims of the enterprise to other persons.

Also, current accounts receivable should be included in the balance sheet at net realizable value, and therefore it is necessary to provide a mechanism for creating a reserve of doubtful debts.

In order for the current receivables not to become overdue or long-term, the author considers it necessary to detail analytical accounting. Thus, in accounting it is expedient to group accounts receivable by: origin (goods, works, services); the term of arrears (monthly, quarterly, semi-annually).

Consequently, public institutions working in market conditions and carrying out production and financial activities are not insured against the risk of non-payment of receivables. Also, current accounts receivable should be included in the balance sheet at net realizable value, and therefore it is necessary to provide a mechanism for creating a reserve of doubtful debts. The amount of such a provision will reduce the original cost of current receivables and thus reflect the carrying amount of the receivable, which is called "net realizable value". Based on this, it would be advisable to introduce an active synthetic account "Reserve of doubtful debts".

The loan "doubtful debt reserve" will show the creation of a reserve of doubtful debts in correspondence with the accounts of expense accounting, by debit – the write-off of doubtful debts in correspondence with accounts receivable accounts or reduction of accrued reserves in correspondence with the account of income.

Improvement of cashless settlements is the introduction of a transaction for the payment of goods, services, and other payments through the Internet with the use of electronic payment facilities.

To organize timely settlements with debtors and creditors, it is necessary to introduce modern information technologies.

Nowadays Internet-banking is becoming one of the types of remote banking services, which means access to accounts and account operations is provided at any time and from any computer over the Internet. This type of calculation would be expedient for budget institutions, adapting it to the terms of service of the Treasury. At the same time, the budget institution saves time on the trip to the bank and the lack of queues.

In the computerization of accounting in budgetary institutions, to analytical accounts of subaccounting accounts with counterparties, it is necessary to open the parameters that would characterize the time of occurrence and delay. Separate accounts are already practicing the exchange of electronic documents. With the help of computer and information technologies, a budgetary institution will be able to exchange contracts, invoices, certificates, send tax invoices. After all, electronic document circulation not only provides instant messaging, but also has all the properties of a paper document.

The scientific novelty consists in strengthening the theoretical substantiation and development of methodical approaches and proposals for improving the implementation of settlements in budgetary institutions.

Key words: government agencies, public sector accounting plans, prepayment, receivables, payables, bad debts, counterparties, contracts, debt assessment, maturity, reserve of doubtful debts, documentation.

Надійшла 18.04.2018 р.

УДК 338.43

СВИНОУС І.В., д-р екон. наук

ШЕПЕЛЬ Т.П., канд. екон. наук, докторант

СТЕПУРА Л.М., здобувач

Білоцерківський національний аграрний університет

РОЛЬ І МІСЦЕ ДОХОДІВ ВІД ОСГ У ФОРМУВАННІ БЮДЖЕТУ СІЛЬСЬКИХ ДОМОГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ

Проведено дослідження ролі і місця особистих селянських господарств у формуванні бюджету сільських домогосподарств. Орієнтація на виробництво та реалізацію продукції тваринництва пов'язано в першу чергу з наявною матеріально-технічною базою та виробничою орієнтацією сільських домогосподарств.

Аналіз виробництва сільськогосподарської продукції свідчить про досить високу стійкість ОСГ до трансформаційних перетворень економіки країни, причому в процесі соціально-економічних перетворень економіки суттєво змінюється місце і роль особистих селянських господарств.

Необхідно відзначити, що в 2016 р. близько 46,4 % сільських домогосподарств не отримували доходи від реалізації продукції отриманої від особистого селянського господарства. Аналізуючи цей показник можемо констатувати, що дана категорія сільських домогосподарств використовує повністю отриману сільськогосподарську продукцію для задоволення власних потреб в продуктах харчування чи повністю відмовилась від його ведення. Це зумовлено складною демографічною ситуацією в сільських населених пунктах та переорієнтацією на інші джерела надходження грошових коштів членів сільських родин.

В нинішніх умовах визначити перспективи подальшого розвитку особистого селянського господарства, як джерела доходів сільських домогосподарств неможливо, оскільки враховуючи існуючий диспаритет між селом і містом у сфері соціального та економічного розвитку, а також наявність земельних площ, які знаходяться в приватній власності та потреби у свіжій, екологічно чистій продукції, виробництво та реалізація сільськогосподарської продукції здійснюватиметься в особистих селянських господарствах.

Встановлено, що на розвиток особистого селянського господарства впливатиме середовище сільського співтовариства, в якому знаходяться селяни. З іншого боку, молоде покоління жителів села, яке виховане в квазіринковому середовищі, та зростання рівня доходів сільського населення і одержання сільськогосподарської продукції у великотоварному виробництві створює всі передумови для відмови від отримання її в особистих селянських господарствах.

Ключові слова: дохід, реалізація, бюджет, сільське домогосподарство, збут, тваринництво, рослинництво.